

XARİCİ DİL DƏRSLƏRİNDƏ AUDIO VƏ VIDEOMATERİALLARIN HAZIRLANMASI VƏ TƏQDİMATI

Mehriban Mahmudova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Xarici Dillər Mərkəzinin müəllimi

<https://ORCID.org/0000-0003-0154-2672>

mahmudova.mehriban@list.ru

Xülasə

İllər keçdikcə insanların bir-biri ilə ünsiyyətqurma tərzı kəskin şəkildə dəyişir. Bu dəyişikliyin böyük hissəsi texnologıyanın vasitəçiliyi ilə baş vermişdir. Texnologıyanın bəşəriyyət həyatına daxil olması ilə insanlar gündəlik təcrübələrini yenidən formalaşdırdılar. Cəmiyyətin sosial, iqtisadi və siyasi həyatı və şəxsiyyətlərarası qarşılıqlı əlaqələr yenidən şəkillənməyə başladı. Həyat fəaliyyətinin bütün sahələrində sosial media əsas ünsiyyət vasitəsinə çevrildi. Onun köməyi ilə istifadəçilər məlumatı yaradır, paylaşır və əlaqələr qurur. Sosial media ən son məlumatları, sənədləri, fotosəkilləri, videoları, yeni ideyaları, düşüncələri, maraqları, rəyləri və təklifləri paylaşaraq ünsiyyəti asanlaşdırır. Bu media növü interaktivlik və daimi bilik mübadiləsi xüsusiyyətlərinə malikdir.

Açar sözlər: texnologiya, material, sosial media, təqdimat, audio və video.

PREPARATION AND PRESENTATION OF AUDIO AND VIDEO MATERIALSİN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Mehriban Mahmudova

Azerbaijan State Pedagogical University

Abstract

Over the years, the way people communicate with each other has changed dramatically. Much of this change has been mediated by technology. With the introduction of technology into human life, people have reshaped their daily experiences. The social, economic and political life of society and interpersonal interactions began to be reshaped. Social media has become the main means of communication in all spheres of life. With its help, users create, share and build relationships. Social media facilitates communication by sharing the latest

information, documents, photos, videos, new ideas, thoughts, interests, opinions and suggestions. This type of media has the characteristics of interactivity and constant exchange of knowledge.

Key words: technology, content, social media, presentation, audio and video.

ПОДГОТОВКА И ПРЕЗЕНТАЦИЯ АУДИО И ВИДЕОМАТЕРИАЛОВ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Мехрибан Махмудова

Азербайджанский государственный педагогический университет

Резюме

За прошедшие годы способы общения людей друг с другом кардинально изменились. Во многом эти изменения произошли благодаря технологиям. С внедрением технологий в жизнь человека люди изменили свой повседневный опыт. Начала перестраиваться социальная, экономическая и политическая жизнь общества, межличностные взаимодействия. Социальные сети стали основным средством общения во всех сферах жизни. С его помощью пользователи создают, делятся и строят отношения. Социальные сети облегчают общение, делясь самой последней информацией, документами, фотографиями, видео, новыми идеями, мыслями, интересами, мнениями и предложениями. Этот тип СМИ обладает характеристиками интерактивности и постоянного обмена знаниями.

Ключевые слова: технологии, контент, социальные сети, презентация, аудио и видео.

Giriş / Introduction

Dillər cəmiyyətdə baş verən hadisələrdən asılı olaraq daim dəyişir. Buna görə də dil öyrənənlər hər hansı yeni terminologiya və ya lüğətlərdəki sözlərdən xəbərdar olmalıdırlar. Sosial media cari hadisələrə əsaslanaraq baş verən son hadisələri dil öyrənənlərə çatdırır.

Bu gün sosial medianın əsas istifadəçiləri gənclərdir. Ali təhsil müəssisələrində tələbələr yeni mühitə daxil olduqdan sonra fərqli yerlərdən olan insanlarla ünsiyyət quraraq əhatələrini daha da genişləndirirlər. Sosial şəbəkələr üzərindən fərqli millətlərə mənsub şəxslərlə tanış olan zaman əsas ünsiyyət dili

kimi ingilis dilindən istifadə olunur. Sosial mediada paylaşılan elmə, incəsənətə, təhsilə, siyasətə və s. sahələrə aid gündəm xəbərlərini ingilis dili dərslərində müzakirə mövzusu kimi tətbiq etmək faydalı nəticələr verir. Belə ki, bu zaman tələbələr həmin sahəyə məxsus terminlər və frazeoloji birləşmələr öyrənir, eləcə də sahə haqqında biliklərini genişləndirmiş olur. Tələbələr hər gün ingilis dilində xəbər saytlarında paylaşılan xəbər mövzularını oxuyaraq sinifdə onların qısa icmalını verə bilirlər.

Sosial şəbəkələrin dilin mənimsənilməsinə təsiri.

Hal-hazırda tələbələrin ən çox üstünlük verdiyi sosial şəbəkələrə Facebook, Instagram, Twitter və YouTube daxildir. Bu platformalar yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də zəngin məlumat mənbəyidir. Burada tələbələr həm də dil öyrənməklə bağlı öz təcrübələrini paylaşırlar.

“Facebook” səhifələri və qrupları, “WhatsApp” qrupları və digər platformalarda kollektiv şəkildə fəaliyyət göstərməklə tələbələr dil haqqında problemlər üzrə müzakirələr apara bilirlər. Məsələn, burada onlar hər hansı bir sözün tələffüzü və ya söz birləşməsinin izahı barədə audio və ya video materiallar paylaşırlar. Onlar birlikdə işləyərək çətinlikləri aradan qaldırır və biliklərini təkmilləşdirirlər. Bu da onlara sinifdən kənarda da dilöyrənmə prosesini kollektiv şəkildə davam etdirməyə şərait yaradır.

“Facebook” sosial şəbəkəsinin tədris məqsədləri üçün saysız-hesabsız istifadə üsulları vardır. Aşağıda bu sosial şəbəkənin öyrətmə vasitəsi kimi necə tətbiq olunması təsvir olunmuşdur.

1. İlkin olaraq, “Facebook”da sinfin qrup hesabı yaradılır və dil öyrənənlərə ona qoşulmaq üçün dəvət göndərilir. Bu səhifədə mühüm məlumatlar paylaşılır və tədris materiallarının mübadiləsi baş tutur.

2. Qrup profili gündəmdə olan xəbərləri və ən müasir bilikləri dil öyrənənlərə çatdırmaq üçün çox əlverişlidir. Burada paylaşılan hipermətnlərdən başqa mənbələrə, məsələn fotosəkil və videolara keçid etmək mümkündür.

3. “Facebook”un funksiyalarından biri də təhsilin məzmununu təşkil etmək üçün tədbirlərin yaradılması xidmətidir. Hər bir təlim və ya təhsil planı üçün müvafiq kurs materialı təqdim oluna bilər. Bu tədbirə dil öyrənənlər istənilən vaxt sərbəst şəkildə daxil olaraq səhifədəki məlumatları əldə edə bilirlər. Tədbirin həyata keçirilməsi haqqında məlumat qrup səhifəsinə avtomatik olaraq əlavə olunur və beləliklə, qrup üzvləri təlim sessiyaları ilə bağlı məlumatlandırılır [Zafar, 2016:16].

Akademik yazılar da dil öyrənmə prosesinin vacib hissəsidir. İngilis dilində yazı bacarıqlarının inkişafı üçün müəllimlər gündəmlə bağlı sosial mediadan esse mövzuları əldə edirlər. Tələbələr isə mövzu ilə bağlı mediada araşdırma aparmaqla fərqli yanaşmalar öyrənərək onları yazıda tətbiq edirlər.

Audio və videomaterialları təqdim edən əsas platformalardan biri də “YouTube” sosial şəbəkəsidir. “YouTube” dil öyrənənlərə saysız-hesabsız orijinal materiallar təklif edir. Tələffüz problemləri ilə bağlı bu platformada ingilis dilinin bütün variantlarına aid videolar vardır. Sınıfdə müəllim dil qaydaları ilə bağlı çətinliyi aradan qaldırmaq üçün dərhal burada axtarış edib videonu nümayiş etdirir. Bu platformada yerləşdirilən ingilis dilində video materiallar kompüter, proyektor və interaktiv lövhələrlə göstərilir. Tələbələr dilin real vəziyyətlərdə necə tətbiq olunduğu haqqında videoları subtitrlərin köməyi ilə izləyə bilirlər. Subtitrlərlə film və ya video izləmək düzgün tələffüz qaydalarını öyrənmək və məzmunu aydın anlamaq üçün daha məqsədəuyğundur. Burada həmçinin, ingilis dilli natiqlərin və siyasi xadimlərin nitqlərini dinləmək olar. “YouTube”də şairlərin və yazıçıların əsərləri də yerləşdirilir. Məsələn, ingilis dilli şeiri oxumaqla bərabər həm də dinləmək onu daha yaxşı yadda saxlamağa kömək edir. Bu platformada tələbələr ingilis ədəbiyyatına məxsus səsli kitablar da dinləyə bilirlər.

Müasir inkişaf meyilləri nəticəsində ali məktəblərdə elm və texnologiyaya əsaslanan iqtisadiyyat, yəni bilik iqtisadiyyatının formalaşması əsas götürülür. Əvvəlki onilliklərdən fərqli olaraq ali təhsil müəssisələri yeni inkişaf strategiyaları və fəaliyyət planı qururlar. Tələbələrin sosial həyata alışması və texnoloji biliklərə yiyələnməsi bu planın əsas tərkib hissəsidir.

Ali təhsil müəssisələrində ingilis dilinin müasir standartlara uyğun tədrisi xarici aləmə daxil olmaq, fərqli təcrübələr yaşamaq və xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərmək baxımından geniş imkanlar yaradır. Gənclərdə başqaları ilə uğurlu kommunikasiya qurmaqla yanaşı mədəni mövzuları dərk etmək anlayışı formalaşır. Bu cür yanaşmanın formalaşması onları “mədəniyyətlərarası dialoq” istiqamətinə təşviq edir. Onlar öz mədəni təcrübələrinə əsaslanaraq müxtəlif mövzularda fikirlər irəli sürməyi öyrənirlər. Belə fəallıqların nümayişi nəticəsində onlar həm özlərinə məxsus mədəniyyəti, həm də xarici mədəniyyəti qiymətləndirirlər. Tələbələr müstəqil fərdlər kimi özünəməxsus fikirləri, hissləri, zövqləri, arzuları və s. haqqında öz həmyaşıdları ilə məlumatlar paylaşaraq bir-birlərini dinləyir və anlayış göstərilir. Bu da öz növbəsində

onlarda başqa insanlara və mədəniyyətlərə qarşı tolerantlıq ənənələrinin yaranmasına kömək olacaq.

Təhsildə audiovizual texnologiyalardan istifadə.

Hazırda təhsildə audiovizual texnologiyalardan istifadəyə ehtiyac kifayət qədər yüksəkdir. İngilis dilinin tədrisində kompüterdən istifadə etməklə yanaşı, ingilis dilli videolara olan ehtiyac informasiya və maarifləndirmənin vacib komponentidir. Belə videolar tələbələrin sosial-mədəni səriştəsinin inkişafına töhfə verir, xarici dildə nitq qabiliyyətlərinin qavranılmasını öyrədir və söz ehtiyatını əhəmiyyətli dərəcədə artırır. İngilis dilində videoların dərslərdə istifadəsinin didaktik potensialı ondan ibarətdir ki, belə videolar sinifdə tədris formasına üzvi şəkildə daxil edilir və yüksək dinamikliyə malik olur. Tələbələrin zehni fəaliyyətinin diqqət və yaddaş kimi aspektlərinin inkişafına kömək edir. Diqqətin intensivliyi və müxtəlif məlumat kanallarından istifadə regional coğrafi və linqvistik biliklərin mənimsənilməsi prosesinə müsbət təsir göstərir [<https://genderi.org/tehsilde-ikt-muhazireler-giris.html>].

Dərslərdə müxtəlif mövzularda videolar izləyən zaman formalaşan linqvo-didaktik potensial dairəsi aşağıdakı kimi göstərilə bilər:

- orijinal materialların köməyi ilə dinləmə bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi;
- videonun aid olduğu məsələnin müzakirəsinə əsaslanan monoloji və dialoji nitq qabiliyyətinin təkmilləşdirilməsi;
- aktiv lüğət ehtiyatının yaranması;
- orijinal materiallardan sistemli şəkildə istifadə ilə ünsiyyətin yaranması nəticəsində motivasiyasının formalaşması [Zafar, 2016:12].

İngilis dilində səlis danışmaq qabiliyyətinə nail olmaq üçün tələbələrin nitqi rəvan, axıcı və düzgün olmalıdır. Onlar fikirlərini rahatlıqla ifadə etməli və nitqində çaşmamalıdır. Şifahi nitqdə rəvanlığı ölçmək üçün bəzi ifadələr bunlardır: sürət, tərəddüd, fasilələr və doldurucular. Əgər fərd "az say və diqqətlə" danışarsa, deməli o, səlisliyə nail olmuşdur. İngilis dilində danışarkən nitqdə rəvanlıq həmçinin, hansı sözün hansı kontekstdə söylənməsini bilməklə əlaqədardır. Bunu üçün sözlərin seçimində yaradıcı münasibət çox vacibdir. İngilis dilində yüksək səslə bədii ədəbiyyat oxumaq və nətiqlərin nitqlərini dinləmək şifahi nitq bacarıqları üçün əhəmiyyətli prosedurlardır. Danışmaq zamanı səlisliyə və rəvanlığa nail olmaq üçün ən yaxşı yollardan biri hər hansı bir mətni oxuyan zaman səsi yazmaqdır. Tələbə qeyd etdiyi səsinə dinlədikdə harada səhv etdiyini anlayır və daha yaxşı səs yazma əldə edəndə qədər prosesi davam etdirir.

Dil öyrənənlər dərslər materiallarının mövzusunı öyrənərkən müxtəlif duyğular nümayiş etdirirlər. Müxtəlif janrlarda olan musiqilərin dərslər proqramlarına daxil edilməsi bu məsələ ilə əlaqədardır. Musiqi dil öyrənənlərin öyrənmə prosesinə cəlb edilməsi üçün stimula ola bilər, çünki materialın daha yaxşı mənimsənilməsi yaddaşıyla yanaşı, duyğulardan da asılıdır.

İngilis dilli musiqilərin tələffüzə də təsir göstərdiyi məlumdur. İntonasiya, vurğu və pauza kimi ünsürlər nitqdə nəzərə alınması uğurlu nitq üçün zəruri məsələdir. Bundan əlavə, monofonqlar, diftonqlar, sait və samit səslərin artikulyasiyası musiqilər vasitəsilə daha rahat qavranıla bilər.

Audio və videomaterialların təqdimatında əsas vasitələrdən biri olan kompüterlər sinifdə bir sıra vəzifələri icra edir:

1. Təlimatçılar. Onlar təlimatı fərdiləşdirir, öyrənmə materialını müəyyən tempdə təmin edə və tələbənin inkişafı haqqında qeydlər apara bilərlər.

2. Vasitələr. Onlar mətnləri asanlıqla hazırlamağa və formatlaşdırmağa imkan verir, onların yenidən nəzərdən keçirilməsini asanlaşdırır və orfoqrafik səhvləri yoxlayır.

3. Dili araşdırmağın üsulları. Onlar tələbələrin dilin qanunauyğunluqlarını, incəliklərini və çətinliklərini yeni üsullarla araşdırmasını və qarşılıqlı əlaqələr qurmasını təmin edir.

4. Media. Onlar cədvəllər, diaqramlar, qrafiklər, şəkillər, səslər və videoların köməyi ilə yeni ünsiyyət formaları, hipermətnlər və hipermedianın təşkil olunmasına yardım göstərir.

5. Ünsiyyət üçün mühit. Onlar effektiv ünsiyyətin yeni formalarına şərait yaradan və tələbələrlə müəllimlər arasında münasibətləri yenidən konfigurasiya edən yeni sosial reallıqlardır [Bertram, 1990:13].

Məlumdur ki, səs yazmalar kommunikativ bacarıqların inkişafı üçün əlverişli üsullardır. İngilis dilinin tədrisi zamanı istifadə olunan dərslərlərin bir çoxunda dil daşıyıcılarına məxsus səs yazmaların olduğu disklər mövcuddur. Bundan başqa, dərslərdən tələbələr öz səslərini yazmaq üçün smartfonlar, noutbuklar və ya planşetlər kimi portativ cihazlardan istifadə edə bilərlər. Səs yazma zamanı tələbələr Britaniya və Amerika onlayn qəzetlərindən, eləcə də bədii əsərlərdən yararlanı bilərlər. Müvafiq veb saytda məqaləni və ya əsəri seçdikdən sonra öz səslərini cihazda qeyd edirlər. İlk dəfə üçün səs yazmanın müddəti qısa ola bilər. Mətni ucadan oxumaq daha məqsəduyğun hesab olunur, çünki ucadan oxu nitq qabiliyyəti üçün çox vacibdir. Səsi yazdıqdan sonra həm müəllim, həm də tələbələr onu dinləyir. Bu zaman qrammatik və leksik qaydalar,

həmçinin intonasiya və vurğu kimi nitq üçün zəruri faktorlarla bağlı səhvlər aşkar olunur. Bu prosesi dəfələrlə təkrarladıqda tələbə artıq səhvlərə yol verməməyə və nitqini düzgün qurmağa çalışır.

Hər hansı bir dilin tədrisi zamanı həmin dilə məxsus ədəbi əsərlərin öyrədilməsi də dil öyrənənlər üçün zəruri fəaliyyətdir. İngilis dilinin tədrisində də ingilis ədəbiyyatından olan əsərlərdən istifadə edilir. Bununla əlaqədar fəaliyyətlər sinifdə canlanma və bədii əsərləri oxumaq həvəsi yaradır. Ənənəvi tədris üsullarında daha çox qrammatik qaydalar və sözlərin əzbərlənməsinə diqqət ayrıldığı üçün ədəbi əsərlərin oxunmasına çox da yer ayrılmırdı. Ancaq dərslərdə ədəbiyyatın rolunu qiymətləndirərkən bədii mətnlərin zəngin linqvistik məlumat və tələbələrin başqa dillərdə özünü ifadə etmələri üçün stimula mənbəyi olduğu müşahidə edilmişdir. Belə bədii mətnlərə ingilis dilində şeirlər, qısa və uzun hekayələr, musiqi sözləri və teatr əsərləri daxildir. Sinifdə bu materialların səsləndirilməsi üçün audiomətnlər, musiqi CD-ləri, podcastlər və s. tətbiq olunur.

Nəticə / Conclusion

Ümumiyyətlə, tələbələrə təkcə bilik öyrətmək yox, həm də onlara öyrənməyi öyrətmək ideyası əsas məsələlərdəndir. Zəngin resurs mənbələrində ən faydalı və səmərəli olanını seçmək və ondan yararlanmağı bacarmaq da dilin öyrənilməsində diqqət yetirilməli mövzulardandır. Gələcək həyatında və karyerasında uğur qazanmaq üçün bugünkü tələbələrin həvəs və motivasiya mənbəyi olmalıdır. Müəllimlər həm də ali məktəblərdə bu mövzularda tələbələrlə müzakirələrin aparılması və onlara istiqamətlərin verilməsi üçün müzakirə mövzuları təşkil etməlidirlər. Belə ki, ingilis dilinin nə məqsədlə öyrənmək istədikləri və gələcəkdə onu hansı fəaliyyət sahəsində tətbiq edəcəkləri haqqında tələbələrdə dəqiq istiqamət olmalıdır. Bəzən onlar ixtisasla bağlı dərin biliyə malik olsalar da, onu praktikada tətbiq edə bilmirlər. Məsələn, tələbələr öyrəndikləri dilin leksik vahidlərini və qrammatik strukturlarını bilsə də, kommunikativ qabiliyyətlərin olmadığı üçün bu bilikləri ünsiyyət prosesində tətbiq etmirlər. Məhz texnoloji yeniliklərin təqdim etdiyi geniş imkanlardan yararlanaraq onlar ünsiyyət qurma texnikasını öyrənir və onu praktikada tətbiq edirlər.

Ədəbiyyat / References

1. Abdullayev, S.H., Abasova, S.E. (2012). Təhsil prosesində İKT-nin tətbiqinə sistemli yanaşma prinsipləri haqqında // Sumqayıt Dövlət Universiteti

və AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun təşkilatçılığı ilə “Riyaziyyat tətbiqi məsələləri və yeni informasiya texnologiyaları” II Respublika elmi konfransı. – Sumqayıt: – 27-28 noyabr. – səh. 228-230.

2. Əliquliyev, R., Mahmudov, R. (2018). Dil sənayesi: imkanlar, perspektivlər və problemlər. // İnformasiya cəmiyyəti problemləri. – №1. – s.3- 26.

3. Əliquliyev, R.M., Mahmudov, R.Ş. (2016). İnformasiya cəmiyyətinin formalaşmasının multidisiplinar elmi-nəzəri problemləri. // İnformasiya cəmiyyəti problemləri. – №2. – s.3-18.

4. Abraham, Oommen (2012). Teaching English as a global language in smart classrooms with PowerPoint presentation. – Jazan University. – 54-61 p.

5. Bertram, C., Bruce (1990). Roles for computers in teaching the English language arts. – University of Illinois at Urban-campaign. – 13 p.

6. Innovations in learning technologies for English language teaching. (2013). – British Council. – 43 p.

7. Oleh, H. (2017). The role of language lab technique in learning English as a second language (Listening and laboratory work analysis). – 34 p.

8. Zafar, S.A. (2016). Use of Social Network Sites for Teaching and Managing Knowledge in Adult Education. – English for Specific Purposes World. – Issue 49. – Volume17. – p.1-20.

9. <https://genderi.org/tehsilde-ikt-muhazireler-giris.html>

Məqalə tarixçəsi

Daxil olub 10.02.2024

Düzəlişə göndərilib 14.02.2024

Qəbul edilib 03.03.2024

Nəşrə tövsiyə edib Nazilə Abdullazadə

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent